

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-121>

УДК 336.221

Васильева Л.М.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Анотація. Уточнена сутність податкового стимулювання інноваційної діяльності на рівні держави виходячи з цільового призначення (виступати спонукальною причиною до здійснення суб'єктами господарювання інноваційної діяльності в рамках чинного податкового законодавства) і механізму дії (забезпечувати зниження податкового навантаження та вивільнення фінансових ресурсів для здійснення витрат інноваційного характеру), податкових стимулів, які лежать в її основі, що розвиває теоретичні аспекти податкового стимулювання та інноваційної діяльності. Узагальнено класифікацію методів та інструментів, що застосовуються в податковому стимулюванні інноваційної діяльності. Визначено основні напрями розвитку податкового стимулювання інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інноваційна діяльність, податкові інструменти, податкове стимулювання.

Vasylieva Lesya

Dnipro State Agrarian and Economic University

TAX DISTRIBUTION OF INNOVATIVE ACTIVITIES IN THE STATE REGULATION SYSTEM

Summary. It was established that the support of innovation activity, including through its tax incentives, was determined by the goal of the economic policy of Ukraine at the present stage. Among the financial mechanisms of state stimulation of the economy (budget, foreign economic, insurance, leasing, etc.), tax incentives were the most widespread. The essence of tax stimulation of innovation activity at the state level based on the intended purpose (to act as a motive reason for the implementation by business entities of innovation activities within the framework of the current tax legislation) and the mechanism of action (to ensure reduction of the tax burden and the release of financial resources for the implementation of expenses of an innovative nature) is clarified. The tax incentives that underlie it, which develops the theoretical aspects of tax incentives and innovation activities and. It is noted that the development of a stimulating function of taxes is an important factor not only in strengthening financial stability of enterprises, growth of investment activity of branches of economy, increase of rates of social and economic development, introduction of new technologies, development of new technological methods, but also increase of tax revenues of the state. Increasing fiscal revenues from tax incentives for innovation is one of the most important ways of diversifying tax revenues and strengthening the financial position of the state. A general classification of methods and tools used in tax incentives for innovation. All methods of tax incentives for innovation activity differ in content, focus and strength of influence, but have the sole purpose, namely obtaining significant results for the economy in this field of economic relations. From how well the methods of tax incentives for innovation are successfully implemented, one can argue about the effectiveness of the tax system as a whole. The basic directions of development of tax incentives of innovative activity are determined.

Keywords: innovation, investment, innovation activity, tax instruments, tax incentives.

Постановка проблеми. Підтримка інноваційної діяльності в тому числі за допомогою її податкового стимулювання визначена метою економічної політики України на сучасному етапі. Незважаючи на те, що одним з найбільш важливих принципів на основі яких функціонує податкова система країни є принцип рівності, інноваційна діяльність вимагає особливих підходів до її оподаткування, оскільки здійснюється під впливом ряду факторів неврахування яких об'єктивно перешкоджає її розвитку.

Так, зарубіжний досвід використання податкового стимулювання інноваційної економіки в країнах G-7 свідчить про значне збільшення надходження податків до бюджетів всіх рівнів влади, диверсифікації джерел податкових доходів, що дозволяє вирішувати багато соціально-економічних, політичних, культурних та екологічних завдань, забезпечувати економічну стійкість.

За рахунок податкового стимулювання інноваційної діяльності в економічно розвинених країнах забезпечується від 80 до 90% зростання бази оподаткування, а відповідно і надходження податків. Прикладом проведення подібної політики є Японія, яка свого часу, за 15 років з моменту визначення національних пріоритетів інноваційної діяльності та їх податкового стимулювання, зайняла лідируючі позиції в світовій економіці, істотно збільшивши податкові доходи держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та прикладних проблем щодо податкового стимулювання інноваційної діяльності присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, насамперед, Гаман М.В., Дибя В.М., Друкер П., Никифоров А.С., Парнюк В.О., Рева Д.М. та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасних умовах вико-

ристання механізму податкового стимулювання особливо важливо в зв'язку з вичерпанням стимулюючого ефекту фінансового стимулювання шляхом розширення обсягу позик та інвестицій. Саме тому багатьма новітніми економічними теоріями визнається важливість й значимість податкового стимулювання розвитку економіки. У той же час, до сих пір в науковій літературі в належній мірі не розкрито і однозначно не визначено, що маєт-ся на увазі під поняттям «податкове стимулюван-ня інноваційної діяльності», не сформоване ціліс-не уявлення про природу і суть даного явища.

Мета статті. На основі аналізування науко-вих джерел та існуючої практики: 1) уточнити сутність податкового стимулювання інновацій-ної діяльності; 2) визначити основні напрями розвитку податкового стимулювання інновацій-ної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Серед фін-ансових методів державної мотивації зростання податкових доходів, розширення бази оподат-кування, відмови від прихильності застарілих способів господарської діяльності податкове сти-мулювання є одним з найбільш ефективних, важливих й затребуваних.

Податкове стимулювання, створює об'єктивні передумови для інтенсивного розвитку галузей національної економіки, регіонів й тим самим зростання податкових доходів. Податкове сти-мулювання здійснюється, головним чином, шляхом зниження, при певних умовах, податкового тяг-аря на окремі види податків. В цьому відношенні «податкове стимулювання» не тотожне поняттям «податкова пільга», «спеціальний податковий ре-жим», «податкова преференція». Під даними по-няттями мають на увазі переваги, що надаються платникам податків, включаючи можливість не сплачувати податок або сплачувати його у мен-шому розмірі. Податкове стимулювання може виступати у формі підтримки, заохочення, пре-ференції, переваги, пільги, імунітету, привілею для різних суб'єктів господарської діяльності.

В числі фінансових механізмів державного стимулювання економіки (бюджетного, зовніш-ньо-економічного, страхового, лізингового тощо) податкове стимулювання отримало найбільш широке поширення.

Міжнародна практика показує, що податкове регулювання є одним з найбільш ефективних ін-струментів державного впливу на економіку в рин-кових умовах. Як зазначає Пітер Друкер, «підпри-ємницьке суспільство потребує такої податкової системи, яка б мотивувала переміщення капіталу з «дня вчорашнього в день завтрашній» [3].

Податкове стимулювання – одне з найбільш простих і всеосяжних інструментів фінансової політики держави. Воно не тягне витрат тран-закційного характеру, воно нейтрально щодо агентів господарської діяльності з точки зору суб'єктивних факторів.

Заходи податкового регулювання – звільнення, зниження диференціація ставок податків тощо, створюють об'єктивні передумови для додаткового залучення фінансових коштів в інтенсивний роз-виток того чи іншого сектора економіки.

Досліджуючи якісні характеристики податко-вого стимулювання економіки, ряд дослідників вважає його істотні переваги в порівнянні з прая-

ним державним фінансуванням. Дана перевага обумовлено тим, що податкове стимулювання більш доступно і менш дискримінаційне по від-ношенню до всіх учасників ринкових відносин.

Податкові пільги, переваги, преференції, від-рахування, підтримка широко використовуються як стимули модернізації економіки. У порівнян-ні з податковим стимулюванням надання держа-вою грантів – більш трудомісткий та менш контр-ольований процес. Він передбачає значно більше тимчасових, організаційних й адміністративних витрат для його учасників.

У новітніх дослідженнях головним трендом ха-рактеристики податкового стимулювання є висно-вок Дж. Кейнса що «...головним інструментом ре-гулювання економіки є рівень податкової ставки, а також податкова політика, яка стимулює еко-номічне зростання» [4]. За такою логікою, під по-датковим стимулюванням розуміють сукупність форм та методів впливу на економічні процеси господарюючих суб'єктів, економічно обґрунто-вану систему податкових пільг чи преференцій, що дозволяє компенсувати фінансові втрати.

Основне призначення стимулів, що застосову-ються державою в процесі податкового стимулю-вання інноваційної діяльності – виступати спо-нукальною причиною до здійснення суб'єктами господарювання інноваційної діяльності в рамках чинного податкового законодавства. Конституцій-но закріплений обов'язок щодо сплати податків, з одного боку, створює небезпеку фінансового збитку для господарюючих суб'єктів за допомогою вилучен-ня частини доходів у вигляді обов'язкового внеску, потенційно знижуючи їх можливості для здійснен-ня витрат, об'єктивно необхідних для здійснення інноваційної діяльності. З іншого боку, податкові стимули можуть переростати в такі мотиви функці-онування господарюючих суб'єктів, в рамках яких інноваційна діяльність стає вигідною, оскільки в результаті їх використання відбувається вивіль-нення фінансових ресурсів, необхідних для її реалізації. В результаті оподаткування стає економіч-ним стимулом інноваційної діяльності. При цьому на першій план виступає наукове обґрунтування застосовуваних державою податкових стимулів, що виключає стимули, які мають випадковий, довіль-ний характер і не забезпечують чутливість до них економічних суб'єктів, які передбачають здійсню-вати або вже здійснюють інноваційну діяльність.

Як відмічає Рева Д.М., «запровадження полі-тики податкового стимулювання інноваційної ді-яльності фактично означає винайдення способів та меж балансування між державними та при-ватними інтересами, результатом яких є обо-пільне задоволення інтересів кожного з суб'єктів. Держава, поступуючись своїм поточним фіскаль-ним інтересом при податковому стимулюванні інноваційної діяльності, вправі розраховувати на задоволення інших потреб, як то інвестуван-ня вивільнених ресурсів у виробництво, фунда-ментальні дослідження, прикладні розробки, зменшення відтоку з країни носіїв інтелектуаль-ного потенціалу тощо. Платник податків в обмін на понесення значних фінансових затрат з дов-гостроковою окупністю вправі розраховувати на зниження податкового тиску, на дотримання га-рантій незмінності законодавства у довгостроко-вій перспективі тощо» [5].

Таким чином, сутність державного податкового стимулювання проявляється в розробці органами управління податкової системи науково обґрунтованих стимулів, що підвищують мотивацію господарюючих суб'єктів до здійснення інноваційної діяльності в рамках чинного податкового законодавства через надання їм можливості знижувати податкове навантаження та вивільняти фінансові ресурси, необхідні для здійснення витрат інноваційного характеру.

Способом реалізації податкових стимулів, призначених для здійснення та розвитку інноваційної діяльності, виступають методи податкового стимулювання [1].

За формою впливу на інноваційну діяльність податкове стимулювання належить до непрямих методів державного управління, а його сутність полягає у відмові держави від частини податкових надходжень в обмін на зростання обсягу інноваційної продукції з урахуванням визначених державою пріоритетів [2].

Всі методи податкового стимулювання інноваційної діяльності розрізняються за змістом, спрямованістю та силі впливу, але мають єдине цільове призначення, а саме отримання значущих для економіки результатів в даній сфері економічних відносин. Від того, наскільки успішно реалізуються методи податкового стимулювання інноваційної діяльності, можна стверджувати про ефективність податкової системи в цілому.

На рисунку представлена класифікація методів та інструментів, що застосовуються в податковому стимулюванні інноваційної діяльності. При реалізації як прямих, так і непрямих методів використовуються різноманітні інструменти.

Склад інструментів носить універсальний характер, оскільки одні й ті ж інструменти можуть бути використані у відношенні як прямих, так і непрямих методів. Крім того, деякі методи одночасно задіють кілька інструментів.

Відмітимо, що розвиток стимулюючої функції податків виступає важливим фактором не тільки зміцнення фінансової стійкості підприємств, зростання інвестиційної активності галузей економіки, підвищення темпів соціально-економічного розвитку, впровадження нових технологій, освоєння нових технологічних укладів, а й збільшення податкових доходів держави. Підвищення фіскальної віддачі від податкового стимулювання інноваційної діяльності є одним з найважливіших шляхів диверсифікації податкових доходів і зміцнення фінансового становища держави.

Висновки і пропозиції.

1. Податкове стимулювання інноваційної діяльності – це діяльність держави, що забезпечує підвищення мотивації господарюючих суб'єктів до здійснення інноваційної діяльності на основі розроблених органами управління податкової системи та податкових стимулів, які реалізуються господарюючими суб'єктами, що забезпечують зниження їх податкового навантаження й відповідне цьому вивільнення фінансових ресурсів, об'єктивно необхідних для здійснення витрат, що спрямовуються на створення та організацію виробництва принципово нової або з новими споживчими властивостями продукції (товарів, робіт, послуг), створення й застосування нових, модернізацію існуючих способів її виробництва, поширення і використання.

2. Щодо основних напрямів розвитку податкового стимулювання інноваційної діяльності, можна виділити наступні:

Рис. Класифікація методів та інструментів, що застосовуються в податковому стимулюванні інноваційної діяльності

– орієнтувати податкові пільги, перш за все, на товаровиробників (галузі, види виробництв), що забезпечують випуск нової, з високим рівнем доданої вартості конкурентоспроможної на світовому ринку продукції;

– забезпечити адресну податкову підтримку малих і середніх підприємств шляхом відображення в Податковому кодексі України можливості зниження податків в рамках спеціальних

податкових режимів для суб'єктів, що випускають інноваційну продукцію (товари, послуги);

– впровадити технологію наскрізного податкового стимулювання створення інноваційного продукту за складом і послідовністю операцій від розробки до комерціалізації отриманих результатів;

– мінімізувати адміністративні процедури при оформленні податкових пільг.

Список літератури:

1. Гаман М.В. Державне регулювання інноваційного розвитку України : монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2005. 388 с.
2. Діба В.М., Никифоров А.С., Парнюк В.О. Податкове стимулювання інноваційної діяльності. *Фінанси України*. 2009. № 5. С. 78–86.
3. Друкер П. Классические работы по менеджменту. Москва : «Альпина Бизнес Букс», 2008. С. 220.
4. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. Москва : Гелиос АРВ, 2002. 472 с.
5. Рева Д.М. Роль податкових інструментів у регулюванні інноваційної активності. *Адаптація до права ЄС регулювання економіки України в сучасних умовах*. Харків : НДІ ПЗІР, 2015. С. 172–177.

References:

1. Hama M.V. (2005). Derzhavne rehulyuvannya innovatsiynoho rozvytku Ukrainy [State regulation of innovation development of Ukraine]. Kyiv : View of NAPA, 388 p.
2. Diba V.M., Nikiforov A.E., Parniuk V.O. (2009). Podatkove stymulyuvannya innovatsiynoi diyal'nosti [Tax incentives for innovation]. *Finansy Ukrainy*, vol. 5, pp. 78–86.
3. Drucker P. (2008). Klassicheskiye raboty po menedzhmentu [Classic management work]. Moskva : Alpina Business Books, 2008. 220 p.
4. Keynes J.M. (2002). Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg [The general theory of employment, interest and money]. Moskva : Helios ARV, 2002. 472 p.
5. Reva D.M. (2015). Rol' podatkovykh instrumentiv u rehulyuvanni innovatsiynoi aktyvnosti [The role of tax instruments in regulating innovation activity]. *Adaptation to the EU law of regulation of Ukraine's economy in modern conditions*. Kharkiv : Research Institute of Research and Development, pp. 172–177.